

de l'esclat antirevolucionari en perdre poder econòmic, el control de l'acanyament i prestigi social, les classes pageses també es van oposar als canvis; els impostos s'havien de pagar en metàl·lic i en quantitats fixes, i les terres dels monestirs van passar a mans dels més rics. Les reformes només tenien el suport de la burgesia urbana liberal.

Aviat van aparèixer arreu les partides de guerrillers, els realistes, organitzades pel clergat, i la contrarevolució es va estendre arreu de les zones rurals. Amb tot el Trienni Liberal no va acabar fins que Ferran VII va aconseguir l'ajuda de les potències europees que, amb el seu exèrcit, els Cent Mil Fills de Sant Lluís, van restaurar l'absolutisme.

Una dècada ominosa

Recuperat el poder absolut, Ferran VII va intentar actuar amb moderació, pressionat per les

monarquies absolutistes europees, que volien assegurar la estabilitat política a l'Estat espanyol; també per l'experiència acumulada durant l'etapa anterior. Aquesta política no va agradar a ningú. Els liberals, fortament reprimits i perseguits pels tribunals militars, continuaven conspirant i, amb la resta dels liberals europeus, s'organitzaven en societats secretes molt actives al llarg de tot el segle. Els realistes més radicals, els anomenats apostòlics, organitzaven la guerrilla que reclamava mesures més contundents a favor de l'Antic Règim.

Van ser anys de violència a tot el país, com ho demostren el fet que en els últims mesos de 1824 a Catalunya hi va haver més de dos mil assassinats. La societat espanyola estava dividida i es preparava una guerra civil, que va esclatar el 1827 a Catalunya, la dels Malcontents. Els Malcontents eren generalment gent de

les zones rurals que cridaven a favor de la Inquisició, acusaven els ministres de mal govern i alguns, els més radicals, començaven a demanar l'abdicació de Ferran VII a favor del seu germà, Carles M. Isidre, sota el lema "*Visca el rei Absolut, Visca la Santa Inquisició i morin els francesos*", és a dir l'exèrcit dels Cent Mil Fills de Sant Lluís que ocupaven Catalunya des de la fi del Trienni Liberal i que fou l'exèrcit encarregat de posar fi, ara també, a les revoltes dels Malcontents.

Tot i el desgavell provocat per aquesta guerra, els últims anys del regnat de Ferran VII foren anys de creixement, sobretot en el sector tèxtil. En són testimonis la creació de fàbriques de filats i teixits de cotó, l'important augment de les importacions de cotó en floca, la construcció de velers i l'expansió i la consolidació del mercat espanyol (teixits de cotó a canvi de cereals). La burgesia catalana es començà a organitzar

per reivindicar mesures protectionistes, mentre es preparava per intervenir políticament en el canvi que havia de donar fi a l'antic règim.

Enmig de les conspiracions, el rei publicà, el 1830, la Pragmàtica Sanció, que derogava la llei sàlica la qual prohibia a les dones l'accés al torn d'Espanya. Així assegurava la corona per a la seva filla, la futura Isabel II. Quan el rei Ferran VII va morir el 1833, la guerra civil carlina ja feia temps que havia començat.

NOTES

(1). La bibliografia sobre aquest conflicte es molt àmplia especialment des que l'any 2008 es celebrà els dos-cents aniversari del seu inici. L'Àmbit de Recerques del Berguedà destina el dossier de l'EROL núm 97, estiu 2008, a aquets conflicte.

Rosa Serra Rotés

DOSSIER

ANNA JUNYENT

1811-1833: Berga i el poder local

L'estudi del poder local. Consideracions generals

Abordar l'estudi del poder local és una tasca fonamental per tal de conèixer profundament els canvis produïts en el si de la societat, i més en l'època que ens ocupa, els anys finals de l'Absolutisme. Aquests canvis afectaren les relacions de poder però aquestes també van afectar i afavorir als canvis (1). L'estat liberal intentà avançar en la centralització i en el seu control (2), i d'aquí neix la importància de conèixer-los. No hi ha un únic poder local sinó que n'hi ha de diferent naturalesa: econòmica, política, social, ideològica. Aquest no pot ésser considerat com un objecte d'estudi

secundari, així com tampoc com una mera corretja de transmissió de l'Estat (3).

Partint d'aquestes premisses intentarem analitzar els trets originals que tingué el poder local berguedà. L'anàlisi s'ha abordat des d'una perspectiva social, però també s'han tingut en compte aspectes referents a la política i l'economia, ja que aquesta pluralitat de grups dins el poder local invalida qualsevol reducció del poder polític a simple instrument en mans d'un sol grup social (4). A més, intentarem defugir de la visió que considera el poder polític com a emanació del poder econòmic (5). Però aquest poder econòmic s'ha tingut en compte, ja que com apunta Jaume Suau,

és una esfera relativament autònoma del poder polític (6).

Composició social dels ajuntaments de Berga

La promulgació del Decret de Nova Planta implicà un canvi en l'ordenament polític i territorial. La nova organització dels ajuntaments per part de l'Estat, buscava l'eliminació de qualsevol obstacle que es pogués oposar a la difusió del poder reial al municipi. Per dur a terme aquests objectius es creà la figura del corregidor, que exercia d'intermediari entre les altes instàncies i els òrgans de govern territorials inferiors, tasca que desenvolupava amb gran eficàcia, ja que tots els batlles o alcal-

des majors, en el cas de Berga, hi estaven subordinats (7). L'alcalde major era, doncs, sempre afí al règim establert i tenia les mateixes atribucions que el corregidor en una escala menor (administrava justícia, presidia els ajuntaments i mantenia l'ordre públic) (8). Per dessota d'aquests càrrecs hi havia els regidors, que eren la part integrant del municipi, a diferència dels corregidors o alcaldes majors, que eren elements imposats des de l'exterior com a representants del rei. La seva funció era la de "*tener a su cargo el gobierno político y económico de sus ciudades, villas y lugares, y abasto y provisión para el común del pueblo (...)*" (9).

El nombre de regidors variava segons la densitat demogràfica de

la localitat (a Berga en pertocaven 6) i la durada del seu càrrec era un fet inquantificable, ja que la majoria de càrrecs eren vitalicis (sobretot el de regidor). Els regidors van ser sempre càrrecs neutres, en el sentit que foren els que tingueren una relació de forces més equilibrada entre els diferents sectors que els configuraren. El regidor degà era el més important de tots, ja que acaparava bona part de les atribucions executives fonamentals i la capacitat de paraula i direcció en els debats, entre d'altres. La seva elecció es feia d'entre les persones de major rang nobiliari, fortuna o estudis. Per tant, constituïa la peça clau per a la consolidació del poder del grup dominant a l'ajuntament (10).

Aquests van ser els principals càrrecs dels ajuntaments absolutistes, amb la incorporació, a partir de la dècada de 1760, de nous càrrecs, com el de procurador síndic general, el síndic personer i els diputats del comú. Aquests dos últims van ser càrrecs populars. El càrrec de síndic procurador va ser el més important dels tres: havia d'estar ocupat "*por las personas más principales de cada pueblo*" (11). Desenvolupava una tasca rellevant dins de l'ajuntament, ja que era l'únic que podia instar contra els ajuntaments i les decisions que prenien. Per tant, juntament amb el de regidor degà, aquest fou un dels càrrecs més importants perquè els grups polítics es fessin amb el ple control de l'ajuntament.

L'anàlisi del poder berguedà de cada període s'ha basat en tres aspectes:

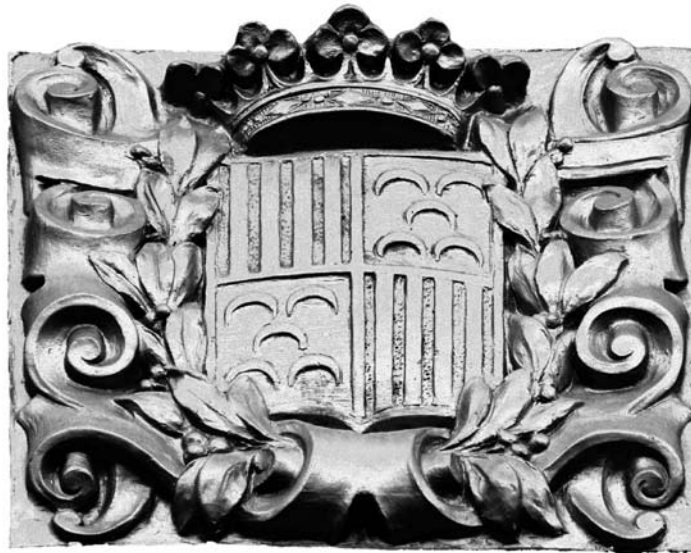
La condició socioprofessional dels membres que integraren els ajuntaments.

El control que hi hagué dels càrrecs polítics per part dels sectors socio-professionals anteriors (com més important era el càrrec més poder tenien).

Les renovacions del personal polític que es donaren en cada etapa.

a) Berga i els Ajuntaments de l'Antic Règim:

Els ajuntaments d'Antic Règim tingueren vigència fins l'any 1808 quan s'inicià la Guerra del Francès i molts ajuntaments passaren a estar controlats per

Escut de l'Ajuntament de Berga. (ARXIU LUIGI)

juntes de govern. Tot i ser conscients del canvi que es produï en les formes de govern arran de la implantació d'aquestes juntes, a l'hora de resseguir la condició socioprofessional dels membres dels ajuntaments d'Antic Règim, s'han tingut en compte les dades del període 1800-1811. El criteri per englobar cronològicament aquestes dades es basa en el resultat obtingut a través de l'observació dels consistoris berguedans que ens mostren que l'etapa 1808-1811 estigué molt més lligada a l'ajuntament de l'Antic Règim que no al període constitucional. El canvi al qual propiciaren aquestes juntes, pel que fa a persones que es feren amb el poder, no va ser tant. Afirmació que també corrobora Quintí Casals en els seus estudis sobre Lleida: les Juntes de govern estaven formades per part dels membres integrants dels anteriors consistoris, per tant, hi havia una barreja d'absolutistes i liberals (12).

Condició socioprofessional: a Berga, pel període 1800-1811, disposem de 64 noms, de 42 dels quals coneixem la condició socioprofessional (el 65'5%). El gran pes se l'emportaven els menestrals, amb el 30'9% del total. Els nobles es trobaven situats en cinquena posició (9'5%). Davant seu hi havia els treballadors industrials o manufacturadors (teixidors i paraires-19%), els fabricants (16'6%) i les professions liberals (11'9%). Els quedaven al darrere els comerciants, amb

un 7'1%, i els hisendats, que només representaven un 4'7%, és a dir, que dels 42 només n'hi havia dos.

Control dels càrrecs: la regidoria degana va estar controlada en un 66'6% dels casos per nobles i en un 33'3% per professions liberals. El càrrec de síndic procurador va ser controlat per nobles en un 81'1%. El 21'4% dels diputats eren hisendats i el 33'3% de síndics personers eren treballadors gremials.

Renovació membres: Dels membres que trobem en els ajuntaments del període 1800-1811, gairebé el 80% mai van tornar a ocupar cap càrrec. Dels que ho feren, que en total van ser 17, només 5 van repetir a l'ajuntament constitucional (els altres ho feren en períodes absolutistes).

b) Els Ajuntaments revolucionaris: 1812-14 i 1820-23.

L'entrada en vigència de la Constitució el 1812 va introduir canvis importants: els municipis esdevien de reialenc, es regien per les mateixes normes i els membres de l'ajuntament s'elegien per sufragi universal masculí a part de l'increment que hi hagué de les competències municipals respecte a la situació vigent en l'Antic Règim (13). Allà on els fets bèl·lics en van permetre la seva execució els hisendats i homes rics van desplaçar la noblesa i doctors (14).

A partir del 1812 a Berga s'aplicaren les noves lleis municipals constitucionals: això ho sabem

per la composició de l'Ajuntament. El que no coneixem és la participació que hi hagué a les eleccions.

Condició socioprofessional: disposem només de 20 noms dels membres que formaven part de l'ajuntament constitucional. Entre els oficis coneguts d'aquests trobem: 3 professionals liberals (37'5%), 1 hisendat (12'5%), 1 fabricant (12'5%), 1 noble (12'5%) i 2 menestrals (25%).

Control dels càrrecs: es fa difícil d'establir degut als grans buits ja que, gairebé només tenim dades dels regidors i ens falten les dades dels dos càrrecs de síndics, dels diputats i de part dels regidors degans (sabem que un any l'ocupà un noble).

Renovació del personal polític: fou molt important: el 55% dels individus irromperen a l'esfera política per primer cop en els consistoris constitucionals. Sobre el total observem que el 60% repetiren o en ajuntaments d'Antic Règim o en absolutistes, per tant, només un 40% formà part dels ajuntaments constitucionals.

La curta durada del període constitucional va impedir que la Revolució Liberal es consolidés. El 1814, quan Napoleó fou derrotat, Ferran VII va retornar a Espanya i va anul·lar l'obra legislativa de les corts. Sis anys van haver d'esperar-se els liberals per tornar a proclamar la Constitució de Cadis. El primer en fer-ho va ser Rafael Riego a Las Cabezas de San Juan el dia 1 de gener de 1820. Ràpidament altres ciutats s'adheriren a la proclamació i degut a l'èxit Ferran VII es veié obligat a pronunciar la famosa frase: "*Marcharemos francamente, y yo el primero, por la senda constitucional*". Començava el Trienni Liberal.

En aquests tres anys tornaren a entrar en vigència totes les lleis municipals de la Constitució. Les eleccions es celebraven amb sufragi universal masculí indirecte dels majors de 25 anys. Els ajuntaments estaven integrats per 1 alcalde, 4 regidors i 1 síndic (15). Tots els càrrecs eren renovats anualment. Era el moment d'emprendre la carrera per tal de fer-se amb els càrrecs de l'ajuntament, sobretot aquells grups que no n'eren els tradicionals ocupants. La lluita social adquirí matisos

polítics: els sectors més desfavorits s'agruparen entorn al mantell radical, i els sectors benestants ho feren sota del moderat (16).

Les dades per aquest període no les podem utilitzar ja que són mínimes i distorsionarien molt els resultats, tot i així en farem alguna puntualització:

Condició socioprofessional: només tenim el nom de 2 alcaldes: Lorenzo Bonet pel 1820 i Andrés Ros pel 1821 (un era fabricant i l'altre comerciant) i 1 regidor degà: Carlos Pasqual Vilardaga (que era noble).

Control càrrecs: el càrrec d'alcaldede fou controlat pels comerciants en un 50% i la resta pels fabricants. El càrrec de regidor degà va ser dominat al 100% per nobles.

Renovació membres: el 66'6% apareixen en l'àmbit polític únicament en aquesta etapa. La resta tenen continuïtat en períodes posteriors.

c) Berga durant els períodes absolutistes: 1814-1819 i 1824-33

L'etapa compresa entre el període constitucional i el Trienni Liberal va regir-se per paràmetres plenament absolutistes, ja que s'intentà acabar amb totes les modificacions que s'havien instaurat amb la Constitució. L'objectiu era retornar a la situació anterior a 1808 i fer com si res de tot allò hagués succeït (17).

Composició socioprofessional: tant menestrals com professions liberals van ser els més ben situats (cada col·lectiu tenia un pes del 26'6%), els fabricants els seguien amb un 20%, els hisendats ocupaven el 13'3% dels càrrecs i els nobles i treballadors industrials un 6'6% cadascun.

Control càrrecs: Els nobles monopolitzaren al 100% el càrrec de procurador síndic, i l'altre càrrec més important, el de regidor degà, fou controlat per professionals liberals. Renovació membres: el 40'9% dels seus membres havien format part dels consistoris d'Antic Règim, el 22'7% provenien del període Constitucional i el 36'4% apareixi per primer cop en aquests anys. La segona etapa que es regí per paràmetres absolutistes va ser la dels anys 1824-33. Les dades dels membres que ocu-

paven càrrecs en els consistoris berguedans són les següents:

Condició socioprofessional: els fabricants representaven el 40'9%, els menestrals el 31'8%, els hisendats el 12'1%, les professions liberals un 4'5% i el 10'5% restant és el que obtenim de la suma de nobles, comerciants, funcionaris i altres professions amb poc pes.

Control càrrecs: Els nobles controlaren en un 37'5% la regidoria degana i els hisendats en un 25%. El càrrec de procurador síndic s'obrí molt més a les noves classes socials, ja que el 57'1% l'ocuparen menestrals enfront un 28'5% d'hisendats i un 14'3% de nobles.

Renovació membres: el 81'25% dels membres que van formar part d'aquests ajuntaments només els trobem durant aquests anys, un 8'75% ja havien format part del poder municipal berguedà en ocasions anteriors i només un 10% continuaren ocupant llocs posteriorment (aquesta última

dada podria ser major si tinguéssim les dades de més anys ja que possiblement podríem resseguir més continuïtats).

d) Liberals al poder. Repercussions en l'àmbit local.

El 1833, amb la mort de Ferran VII, Maria Cristina buscà suports per fer front a la creixent oposició que certs sectors mostraven envers la seva figura i s'apropà als sectors liberals moderats. Els primers anys del poder polític berguedà haurien d'estar formats per liberals moderats. Però a partir de 1837 les coses canviaren: Berga fou ocupada pels carlins, per tant, sembla que la renovació de l'ajuntament va ser total. De moment ens quedarem amb el dubte, ja que no disposem ni d'una sola dada d'aquests anys.

Les dades que apareixen en aquest apartat fan referència als anys 1834-1845. El límit cronològic del treball és el 1840, però l'ampliació de la recollida de dades pot permetre establir

lligalls, o no, entre els dos liberals separats per l'ocupació carlista.

Condició socio-professional: tenim 24 membres. Professions liberals i menestrals ocupen un 20'8% cadascun, els fabricants un 25%, els hisendats un 16'6% i els comerciants un 12'5. Observem un equilibri en el si del poder.

Control càrrecs: pel que fa als càrrecs més importants observem que el regidor degà estava ocupat fonamentalment per professions liberals (40%), però també hi havia hisendats (20%) i fabricants (20%). El càrrec de síndic procurador va estar ocupat per 2 professionals liberals, 1 hisendat i 1 fabricant. Pel que fa al control dels càrrecs de diputats i de síndic personer, que eren els càrrecs de major extracció popular, ens falten tots els noms i no podem oferir cap percentatge.

Renovació membres: hi hagué guairebé una completa renovació, només pels volts d'un 10% repetien. La continuïtat que hi pogué

Vista general de Berga. (ARXIU LUIGI)

haver a partir dels anys 40 se'ns escapa de les mans.

Continuïtats i ruptures durant el procés de la Revolució Liberal

L'Ajuntament d'Antic Règim

Els grans beneficiats dels ajuntaments de l'Antic Règim van ser la noblesa, els doctors i els artistes (notaris, cirurgians...) (18), i és que el privilegi i la categoria socioprofessional determinaven, de forma combinada, la posició de cada individu en la societat (19). Les dades mostren que, pel cas de Berga, els grans beneficiats no van ser ni nobles ni doctors, ans el contrari: aquests col·lectius ocuparen les últimes files. Aquesta seria una peculiaritat del cas berguedà que respon bàsicament a dos factors. Primerament, a Berga gairebé no hi havia famílies nobiliàries, ja que *"las antiguas aristocráticas familias de los Berga, Peguera, Santmiquel, Sorribas, Graner y otras, habían desaparecido de la villa, en la cual sólo quedaron de aquellas épocas, los Viladomar, los Senespleda, los Asper, los Martín, los Rocafort y otros pocos"* (20). De doctors tampoc n'abundaven: Berga era una població petita i estava molt allunyada dels centres d'ensenyament. El poc pes d'ambdós sectors a l'esfera berguedana actuà a favor dels menestrals, però també dels fabricants i de les professions liberals. El fet que els menestrals ocupessin gairebé una tercera part del total d'oficis que coneixem, és símptoma que les organitzacions gremials encara tenien un gran poder econòmic i de control dels sistemes de producció dins l'esfera municipal, situació que no es perllongà gaire.

Vilardaga deia que *" Los médicos, abogados y otras personas de estudios, los fabricantes de lana y algodón, los propietarios, confiteros y los comerciantes e industriales de todas clases constituían la clase media, la más preponderante y la que en realidad gobernaba la villa (...)"* (21), afirmació vàlida únicament amb matisos. Si el poder, globalment i quantitativament parlant, era dels menestrals, pel que fa als

càrrecs més importants, aquests no en controlaven ni un (22), és a dir, tenien representació a l'ajuntament, però poc pes polític per actuar. Possiblement, els menestrals servien per omplir els buits que nobles, doctors i professions liberals no podien emplenar, o com a homes de palla d'aquells sectors dominants. El mateix passava amb els integrants dels gremis, que, tot i emportar-se bona part dels llocs, bàsicament ocupaven els càrrecs amb menys rellevància com el de síndic personer.

Per tant, observem que, en els ajuntaments de Berga durant l'Antic Règim hi havia una desigual distribució de poders en relació a la rellevància del càrrec: els nobles, tot i ser menys, tenien major poder efectiu perquè controlaven els llocs clau. Amb l'aprovació de la Constitució de Cadis molts dels detentors del poder a l'Antic Règim abandonaren la política (només 5 dels 82 van continuar-hi).

Ajuntaments revolucionaris

Com hem vist anteriorment a partir de les dades en els períodes revolucionaris es van produir

canvis importants: les professions liberals es feren amb el poder, tant quantitativament parlant com pel que fa a posicionament dins de l'ajuntament. A més, també hi hagué un equilibri de forces entre els diversos sectors socio-professionals.

A l'etapa constitucional hi hagué una clara ruptura en el si dels individus que dominaven la política de l'època: el sector més beneficiat va ser el de les professions liberals, que representaven un 40% sobre el total (enfrent el 12% de l'etapa d'Antic Règim) i van passar a controlar els càrrecs més importants, com el d'alcalde. Els nobles gairebé foren desplaçats, a excepció de Mariano de Giblé, que el 1813 ocupà el càrrec de regidor degà. Possiblement estava ocupant aquesta posició per actuar com a fre a les propostes que pogués dur a terme el sector radical.

La figura de l'alcalde va canviar considerablement. Va perdre la seva condició de càrrec imposat des de dalt i la provenença de l'exterior –ser estranger–, per passar a ser, per primera vegada, una persona de la vila elegida des de baix. Per tant, la plena integració d'aquest càrrec en el

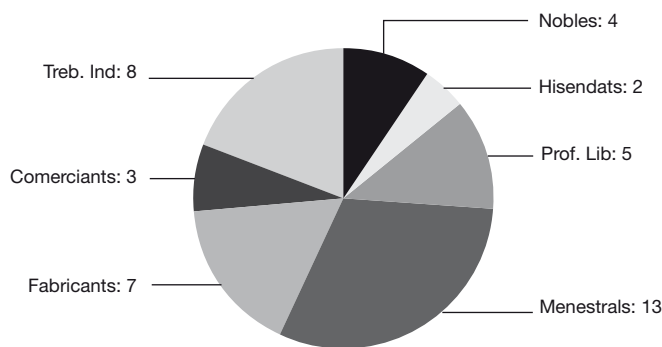
si de la comunitat es produí ara. Els tres alcaldes constitucionals de la ciutat de Berga van ser, per ordre cronològic: Juan de Guinart i Calanda (jutge), Clemente Florejachs (sabater) i Joaquim Claris (notari). La renovació es feia anualment i tots ells eren persones catalanes (23) i de Berga (24).

A Juan de Guinart i Calanda el trobem com a alcalde des del 1810. Aquest provindria de l'ajuntament "d'Antic Règim" dels membres de les juntes de govern: hi hauria un 50% de possibilitats que fos liberal (25). Tot i aquesta continuïtat puntual, el canvi va ser impressionant, sobretot perquè trobarem un menestral, Clemente Florejachs, ocupant una de les posicions més rellevants dins l'ajuntament. A l'igual que el seu predecessor, era una persona que havia format part de l'ajuntament d'Antic Règim. El fet que fos escollit mostra que era una personalitat destacada dins la societat berguedana, posició avalada pel fet que el seu fill, que trobarem també al consistori berguedà anys més tard (1833 i 1835), adquirí la condició d'hisendat. Joaquim Claris no havia format part de la política berguedana a l'etapa de l'Antic Règim.

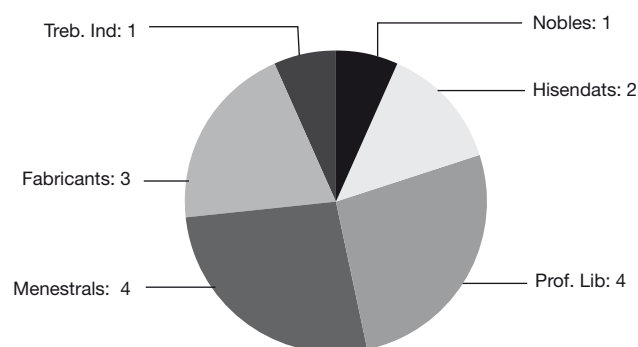
La renovació afectà a la meitat del personal polític, per tant, va ser destacable, però aquesta etapa va servir únicament com a parèntesis ja que, un cop restablert el nou model absolutista, no tingué cap repercussió sobre aquest, exceptuant la continuïtat política d'algun dels seus membres.

Pel que fa al personal polític del Trienni únicament tenim tres dades, però s'avenen amb les dades que ofereix Arnabat en el seu estudi per Lleida (26) i observem que el gran control el tenien les classes altes i mitjanes. Tot i així, cal puntualitzar alguns aspectes: pel cas de Barcelona i la majoria de ciutats catalanes, a mesura que avançava el procés revolucionari el pes dels sectors més benestants anava disminuint mentre que el dels menys afavorits històricament augmentava (menestrals, professions liberals, etc.). A les zones més allunyades de la influència liberal va ser on els ajuntaments estaven formats

AJUNTAMENT ANTIC RÈGIM (1800-1811)

1r AJUNTAMENT ABSOLUTISTA (1814-1819)

bàsicament per realistes: n'és un bon exemple la ciutat de Solsona (27). A Berga, tot i l'important paper que tingué en els alçaments realistes (28), no en podem apuntar la ideologia del personal polític, és a dir, si foren liberals o realistes, per la poca informació que tenim. El que sí que es pot observar fou la resistència del col·lectiu nobiliari a abandonar el poder local. Tot i així, la seva presència minvà clarament. El pes que anteriorment tenien nobles, hisendats i persones de fora l'adquiriren els nous rics: fabricants, professions liberals...

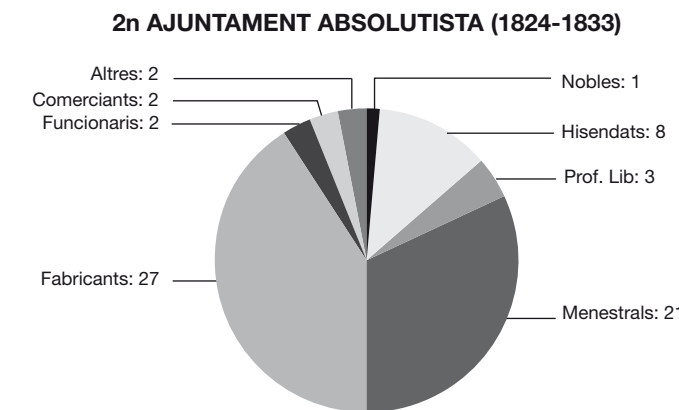
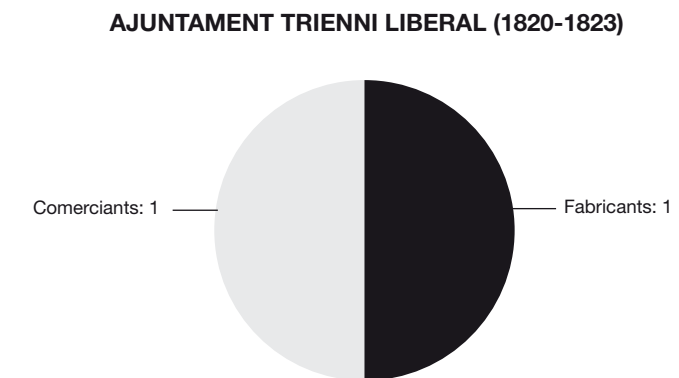
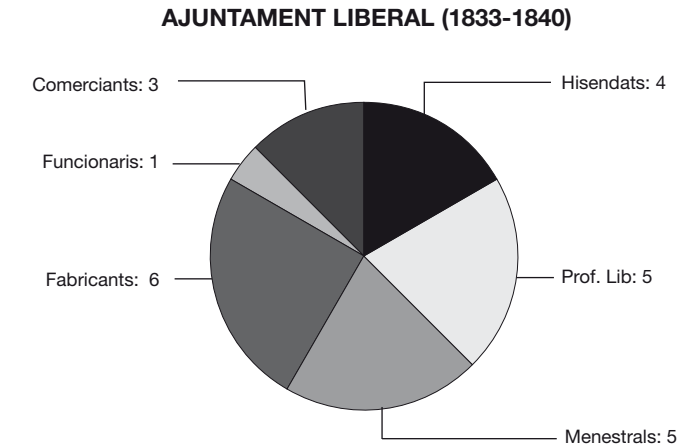
El 1821 el càrrec de regidor degà va ser ocupat per Carlos Pasqual Vilardaga. No en coneixem la condició socioprofessional, però sí que sabem que era membre de la família Vilardaga, família ben posicionada econòmicament i socialment. Per tant, a l'igual que passà durant el període constitucional, famílies benestants –i de possible ideologia moderada– ocuparen els càrrecs més importants.

El Trienni Liberal va ser l'etapa que marcà el punt d'inflexió entre els ajuntaments absolutistes i els liberals. Després del Trienni les coses mai tornaren a ser com abans. Hi hagué un canvi a tots els nivells: en la condició socioprofessional del personal polític, en el control dels càrrecs...

Si disposéssim de més dades possiblement podríem veure que la continuïtat entre el període 1812-14 i el Trienni Liberal va ser important, continuïtat que sí que avalen Ramon Arnabat pel cas de Lleida o Eliseu Toscas pel cas de Sarrià (29).

Ajuntaments absolutistes

Els dos períodes absolutistes políticament i ideològicament haurien d'haver seguit els mateixos paràmetres, però entre els dos hi hagué diferències importants (com el control i la composició socioprofessional dels membres dels ajuntaments) que respongueren al trencament que significà l'etapa del Trienni Liberal. Pel que fa als alcaldes observem la tendència que predominà a l'Antic Règim: eren persones d'origen castellà (excepte el 1824, en què fou Marcos Antonio Comajuncosa)

i que ocupaven el càrrec per temps indeterminat: José Ramon Domínguez fou alcalde en sis ocasions diferents (30).

El 1814 l'ajuntament estornà a regir per paràmetres absolutistes. L'objectiu inicial i fonamental era que aquest havia de respondre a la plena continuïtat amb els ajuntaments d'Antic Règim (els membres que hi havia el 1808 ara havien de tornar a ocupar els seus llocs). A Berga aquest retorn a la situació anterior s'aconseguí només en part: el 40'9% dels seus membres sí que responien a aquesta continuïtat, és a dir, havien format part dels consistoris d'Antic Règim; però un 22'7% provenien del període Constitu-

cional (el tant per cent restant són els que apareixen aquests anys). Amb aquestes dades observem una conducta generalitzada i no només aplicable als períodes absolutistes sinó també als constitucionals: certes persones, un cop accediren al poder, gràcies a l'obertura que implicà el règim liberal en aquest cas, s'hi mantingueren. També trobem d'altres casos, com el de Josep Fortich, que es mantingué en els tres ajuntaments (31).

Quantitativament, tant menestrals com professions liberals estigueren a la mateixa línia (26'6%), però pel que fa al bon posicionament i control de l'ajuntament els que estaven millor

situats eren les professions liberals i els nobles (tot i representar només un 6'6%). Els nobles van tornar a recuperar la seva posició preeminent dins l'ajuntament (32). Els ajuntaments d'aquest període, en línies generals, tenen més similituds amb els de l'Antic Règim que no pas amb els constitucionals.

En el segon període absolutista les dades parlen per si soles: el triomf de les noves classes benestants per fer-se amb el poder es produí durant aquells anys. Triomf que es devia al camí que havien obert els dos períodes constitucionals i al fet que els grups propers a la monarquia no havien estat capaços d'ocupar la seva posició o no l'havien volgut tornar a recuperar per temor a la inestabilitat política i que la monarquia ja no els podia garantir seguretat. En els càrrecs menys importants la forta penetració dels menestrals i fabricants fou molt visible. Per exemple, pels 2 llocs de diputats del comú van ser nomenats en un 55% els fabricants i en un 30% els menestrals. En canvi, en el càrrec de síndic personer, tot i estar controlat en un 36'4% pels menestrals, hi hagué gran presència dels hisendats (gairebé un 20%). Si analitzem el nom d'aquests hisendats veurem que molts d'ells apareixen en aquest moment a la política: són "nous hisendats", no provenen del nucli dur dels sectors d'Antic Règim (33). El trencament en aquesta etapa va ser brutal: un 81'25% del personal polític aparegué en aquests anys.

Ajuntaments liberals

Els grans beneficiats, quantitativament parlant, continuaren essent els fabricants, professions liberals i menestrals (sense deixar de banda els hisendats, que van ser els que més cresqueren en el període anterior). Els nobles van desaparèixer del tot, o en tot cas, es podria dir que la seva condició socioprofessional canvià per la d'hisendat. Pel que fa a l'ocupació dels llocs de major responsabilitat podem afirmar que aquesta diversificació en benefici de l'equitat també es donà. A partir del 1836 els alcaldes de Berga van ser habitants de la ciutat. Les

dades, doncs, mostren dos canvis cabdals:

a) hi va haver una regulació de la proporcionalitat de les professions exercides per aquells que ocupaven els càrrecs d'acord amb el pes dels diversos sectors dins la societat, dit d'altre forma, ara els ajuntaments s'ajustaren molt més a la realitat socioprofessional del moment que no en els anteriors ajuntaments.

b) els criteris de jerarquització social van canviar: allò important passà a ser la propietat, fet que es percep en el gran augment d'hisendats que hi ha.

Balanços:

En aquests 40 anys d'anàlisi de poder local s'observa una clara evolució lligada als processos de canvi—polítics, ideològics, econòmics, socials,...- que suposà la Revolució Liberal. Quan dominaven els liberals els ajuntaments morfològicament adoptaren les seves característiques, però faltaria veure si ho feren políticament. Tot fa pensar que no ja que el poder municipal era una esfera de poder que gaudia de certa autonomia i no era una simple reproducció del que passava a escala nacional. Les continuïtats i ruptures que analitzem són sempre en base a les dades recollides i fan referència als aspectes tractats.

La conclusió que se n'extreu, a grans trets, és la següent: la continuïtat entre l'ajuntament d'Antic Règim i el primer ajuntament absolutista va ser molt més important que no la que hi hagué entre l'ajuntament d'Antic Règim i el constitucional, o entre el constitucional i el primer ajuntament absolutista, tot i que cronològicament aquests foren més propers. Per tant, s'observa una marcada continuïtat entre els ajuntaments de caire conservador, les línies d'actuació dels quals es contraposen a les seguides pels ajuntaments liberals. Cal tenir en compte, però, que la segona etapa absolutista, en estar més avançat el procés revolucionari, difereix més dels altres períodes conservadors.

Entre l'ajuntament constitucional i el del Trienni hi hagueren continuïtats, però la gran diferència entre ambdós rau en el

Ferran VII pintat per Goya (ARXIU ARB)

fet que en el segon cas els sectors socioprofessionals que es feren amb el poder ja no l'abandonaren, ni durant l'etapa absolutista. Mentre el període constitucional havia estat un breu parèntesis sense repercussions importants en els consistoris posteriors, el Trienni representà la consolidació dels nous grups dominants.

A partir del 1833, doncs, la Revolució Liberal ja s'havia implantat plenament i les noves classes benestants sorgides arran del procés revolucionari ja controlaven tot el pes polític. Tot i així, caldria veure què succeí en l'etapa que Berga fou controlada per carlins: si els vells sectors dominants arravataren el poder a les classes liberals o si aquestes continuaren ocupant els càrrecs de l'ajuntament carlí.

Altres dades per a l'estudi del poder local berguedà

L'estudi del poder local és complex i hauria de tenir en compte diferents aspectes: el polític, el social, l'econòmic i l'ideològic.

Fet el seguiment de les condicions socioprofessionals dels membres que formaren part de la vida política berguedana entre el 1800 i el 1840, tot seguit aportem altres dades que poden ajudar a dibuixar millor les èlits que ostentaren aquest poder: capacitat econòmica, xarxes familiars, com arribaren al poder, com s'hi mantingueren...

a) Capacitat econòmica

En el marc liberal les persones aconseguïen la posició social a partir de la propietat i de la riquesa personal i no a partir del lloc que ocupaven en néixer. Per tant, cal tenir present la riquesa o situació econòmica de cadascun dels membres que van formar part del poder polític berguedà i veure com aquesta influència en el seu accés a l'esfera política.

Els majors contribuents econòmics de Berga per l'any 1834 són els següents (ordenats de major a menor (34)): Antonio de Senespleda, José Mª de Lleopart, Felipe de Martín, Mariano de Gironella, Francisco Vila, Pedro

Sala, Clemente Florejachs, Eudald Blanxart, Pedro Coma, José Riu i Freixa, Miguel Tor i José Farriols. La documentació no ha permès conèixer la contribució que pagaven ni les propietats que posseïen.

D'aquests 12 individus, 6 els trobem ocupant càrrecs en algun ajuntament o altre. És a dir, un 50% dels membres que ostentaven poder econòmic tingueren també poder polític. De tota manera, si ens fixem en el cognom del 50% restant, podem establir llaços entre aquests contribuents i els membres que ocuparen llocs en la política d'aquells anys: la coincidència en el cognom fa pensar que eren familiars. Per exemple, trobem un José Vila (1833, 1842 i 1843), un tal Elías Sala, fabricant (1826 i 1828), un Antonio Coma i Farran, fabricant (1834, 1835 i 1837)... Pel que fa a la distribució en els ajuntaments trobem que:

Antonio de Senespleda formà part de l'ajuntament d'Antic Règim (1800-1811).

Felipe de Martín i Eudald Blanxart formaren part de l'ajuntament dels dos períodes absolutistes (1814-19 i 1824-33).

Mariano de Gironella formà part dels ajuntaments d'Antic Règim i primer període absolutista.

Clemente Florejachs i José Farriols formaren part dels ajuntaments liberals (1833-45).

Les dades permeten deduir que els homes més rics tendiren a ocupar càrrecs en els ajuntaments de caràcter més marcadament conservadors. Aquests 12 majors contribuents en un 41'6% responen a la condició socioprofessional de nobles o hisendats, en un 25% a professions liberals i de la resta, el 33'4%, no en coneixem l'ofici.

Les altres dades que permeten conèixer-ne la capacitat econòmica són les referents a l'any 1836 (35). Són molt més completes: mostren la contribució anual que pagaven, les propietats que tenien a Berga i també les que tenien a la resta de poblacions. Els 12 majors contribuents eren: Mariano de Gironella (1355 rals anuals), Ramon Canudas (576), Pedro Coma (483) (36), Ramon Arís (480), Miquel Tort (37) (379), Francisco Vila (316) (38), Clemente Florejachs (300), José

Farriols (289), Pedro Sala (251), Clemente Posas (226), Francisco Ricart (194) i José Riu i Freixa (194).

Si comparem l'ordre dels contribuents amb les dades recollides dos anys enrere, ens adonarem que han variat: hi ha nous membres, altres noms han desaparegut i alguns es troben en una posició diferent del rànquing. Set d'aquests majors contribuents van formar part activa de la política berguedana (58'3%): cinc ho van fer en els ajuntaments liberals, un en l'AR i A1 (Mariano de Gironella) i l'altre ho féu a l'A2 (Climent Posas).

Si observem la seva condició socioprofessional veiem que: del 33'3% la desconeixem; un 25% eren nobles o hisendats; un altre 25% comerciants; els professionals liberals representaven un 16'6% del total.

Hi ha grans contribuents i grans propietaris de Berga que formaren part d'algun ajuntament però que no apareixen reflectits a les dades anteriors perquè gran part de la contribució la pagaven fora de Berga. És el cas d'Eudald Blanxart o Felipe de Martín. Eudald Blanxart no sabem quan pagava a Berga, però sabem que hi tenia propietats encara que fossin poques (39). Felipe de Martín ocupa la posició número 23 en el rànquing de majors contribuents de Berga per l'any 1836, i és que només hi pagava 82 rals anuals, però les seves propietats ascendien a molt més: fora de Berga pagava 1.166 rals anuals (40). Aquests són casos que, tot i no aparèixer en l'estadística de Berga, s'haurien de tenir presents, ja que podien exercir una forta pressió en altres territoris.

Joaquín de Senespleda pagava a Berga 112 rals anuals, però englobant totes les seves propietats pagava 1.409 rals anuals (41). No el trobem a cap ajuntament, però sí que hi havíem trobat un membre de la seva família: Antonio de Senespleda. Per tant, aquesta família també degué estar lligada al poder local berguedà.

Si realitzem la correlació total que hi hagué entre tots els contribuents de Berga per l'any 1836 (30 (42)) i els que ocuparen algun càrrec, el resultat és el següent: 16 ho feren, és a dir, un 53'3%.

Tomba de Ferran VII a l'Escorial (ARXIU ARB)

Però si dels 30 n'observem el cognom i en deduïm el possible lligam familiar amb membres de l'ajuntament el nombre és major: un 76'6%.

Els resultats mostren que l'esfera econòmica dels membres que ostentaren el poder polític s'ha de tenir en compte, ja que hi ha una certa relació i coincidència, entre ambdós: no podem donar per vàlides les afirmacions que veuen el poder polític com a simple emanació de l'econòmic (43).

b). Continuïtats familiars

L'estudi de les xarxes i relacions familiars és un tema cabdal per poder establir els mecanismes de continuïtat que utilitzaven aquells membres per tal de mantenir-se en el poder. Eliseu Toscas (44) apunta: *"el poder local oficial no és només una qüestió de grups socials, sinó també un afer de famílies (...), on el parentiu té una importància crucial en les relacions de poder polític local"*. Si aquesta continuïtat familiar en el si del poder és elevada significa que hi va haver menys renovació i, per tant, podríem parlar de ple control del poder municipal per part d'aquelles famílies. En canvi, si s'hi observen renovacions és que estem davant d'un model de poder municipal "obert", és a dir, diversos grups poden accedir a controlar-lo: hi ha una pluralitat

de grups. L'accés d'aquesta pluralitat de grups a l'esfera local va anar lligada amb el triomf de la Revolució Liberal.

Els principals mecanismes per mantenir-se en el poder van ser tres:

L'ocupació o designació directa de càrrecs per part de familiars.

A través de la via matrimonial.

Introduir membres de palla o confiança en els consistoris.

Les dades recollides referents a Berga ens permeten observar els dos primers mecanismes per tal de perllongar-se en el poder. El fet d'introduir homes de confiança no respon exactament a continuïtats familiars però sí a tàctiques per mantenir-s'hi. Pel cas de Berga aquestes relacions entre "ment i executor" o "dominant i dominat" són difícils d'establir. De les altres dues tàctiques en podem fer algun apunt a partir de dades concretes relatives al personal polític:

1) L'ocupació o designació directa dels càrrecs municipals per part de familiars va ser la tàctica més utilitzada. Possiblement això es degué al fet que era la més eficaç i la més fàcil de realitzar: les xarxes entre els diferents col·lectius i bàndols ja estaven establertes i, per tant, si uns donaven suport al pare també en donarien

al fill (45). Pel que fa al personal polític de l'ajuntament de Berga, es constaten relacions de parentiu entre 92 membres dels 207 que ocuparen càrrecs en els anys 1888-1845, és a dir, que un 44'4% dels components dels consistoris berguedans tenia algun familiar entre els membres. Aquest 44'4% pot variar, ja que hem de tenir present que no tots els membres que tenien el mateix cognom eren familiars, i n'hi havia d'altres que eren familiars però no duïen el mateix cognom (cosins, nebots, gendres, cunyats...). A primer cop d'ull, aquesta sembla una xifra molt alta, però possiblement no sigui tant descabellada: segons Eliseu Toscas, un 60% dels components dels consistoris de Sarrià, pel període 1778-1860, tenia relació familiar amb algun dels altres membres (46).

Confirmada la teoria del lligam poder local-poder familiar, passem a veure dues variants d'aquest mecanisme de continuïtat en el poder: una l'anomenarem de *simultaneïtat* i l'altra *hereditària*.

La simultaneïtat seria el cas en què els membres "col·locaven" els seus possibles familiars mentre ells formaven part dels consistoris o gaudien d'alguna esfera de poder (eren el notari de Berga,...); un cop ells els abandonaven, els seus familiars també. En posarem dos exemples de Berga: un seria el cas de Ramon i José Pla, que únicament trobem en l'ajuntament liberal; l'altre seria el de Pedro i Joaquín Claris, que únicament els trobem formant part de l'ajuntament d'Antic Règim (a Joaquín el trobem al primer període de restauració absolutista mentre el seu germà era notari de Berga (47)). Cal dir que aquests possiblement pertanyien a grups amb poc poder real en el si de la comunitat perquè no s'hi pogueren "mantenir". De tota manera, per acabar de corroborar que aquests casos són realment exemples de simultaneïtat caldria disposar de les dades referents als consistoris dels anys anteriors i posteriors i comprovar que les incursions en el poder esmentades van ser puntuals.

La variant hereditària fou la més comuna. És la que passava de pares a fills, per dir-ho d'alguna

manera, la que buscava l'eterna continuïtat familiar dins de l'esfera de poder. D'aquesta també en citarem dos exemples. Tres integrants de la família Junquet van ocupar posicions en algun ajuntament: un ho va fer a l'ajuntament d'Antic Règim, un altre a la segona restauració absolutista i el darrer també en la segona restauració i en el període liberal. La família Vilardaga va tenir 6 membres ocupant càrrecs polítics a Berga: 4 ho feren a l'ajuntament d'Antic Règim, un dels quals repetí en el primer període absolutista; un altre va formar part de la Junta d'Estadística l'any 1820 i l'últim ho feu al segon ajuntament absolutista.

2) La via matrimonial per mantenir-se o accedir en el poder va ser una tàctica molt utilitzada, tot i que, a Berga no podem exemplificar-la gaire, ja que aquesta únicament es pot corroborar a partir d'una exhaustiva cerca en documents notarial. Si disposéssim dels segons cognoms de la major part del personal polític aquesta també seria més fàcil d'establir. L'únic matrimoni que podem incloure de manera fiable en aquest apartat és el de Raymunda de Senespleda, filla d'Antonio de Senespleda Botella, amb Josep de Montellà. El seu fill Ramon de Montellà i de Senespleda accedirà al poder durant els anys dels ajuntaments liberals, possiblement gràcies a pertànyer a la família Senespleda, a la qual ja anava bé col·locar un membre a la política perquè des de feia anys no n'hi tenia cap (segurament Antonio de Senespleda, pel que es dedueix dels capítols matrimonials de la filla, no tenia cap fill).

Tenir lligams familiars amb algun component de l'ajuntament era la millor garantia per poder-hi accedir. I emparentar-se amb persones que disposaven de poder polític era garantia per veure satisfets els seus interessos polítics.

c) la ideologia:

La ideologia del personal polític, com és lògic, també era un punt a favor a l'hora d'accedir a un ajuntament favorable a una determinada línia política. En el present treball no s'ha buscat

caracteritzar ideològicament els membres que van ostentar el poder municipal berguedà, però en algun cas s'ha aconseguit i, per tant, també ho tindrem en compte.

Establir la ideologia del personal polític dels ajuntaments és una tasca molt dura: necessita d'una minuciosa lectura de les actes dels ajuntaments per veure què opinava aquella persona, trobar-ne alguna obra o escrit que pugui ajudar... A part, hem de tenir present que formar part d'un ajuntament regit pels paràmetres d'una determinada línia ideològica no vol dir necessàriament ser-ne afí. Tampoc podem extrapolar la ideologia d'un membre a la resta de la seva família, ja que dins d'una família n'hi poden haver de diverses. Tres persones ideològicament identificables serien: Mariano de Giblé, Eudald Blanxart (48) i Bonaventura Ferrer.

Mariano de Giblé era liberal: formà part de l'exèrcit liberal a principis del XIX i únicament ens el trobem a la política berguedana durant el període constitucional.

Eudald Blanxart era carlí: va ser oficial del cos de Voluntaris Reialistes, únicament formà part dels ajuntaments de caire absolutista i el seu fill anà a estudiar a la universitat carlina de la Portella (49).

Bonaventura Ferrer, com veurem, és un cas més ambigu, tot i així, li atribuirem la ideologia carlina. Bonaventura ocupà el càrrec de regidor a l'ajuntament del 1832. L'any 1834 el trobem expulsat de Berga per desafecte a la reina (50). La seva dona, Bonaventura Comellas, aconseguí mostrar la seva "innocència" i Ferrer va retornar a Berga. Creiem que va ser carlí degut a les atribucions que se li feren però també podrien ser maniobres polítiques d'algun membre per tal d'apartar-lo del poder municipal.

Balanços: les dades ens mostren que els lligams familiars van ser el primer factor a tenir present a l'hora d'accedir o mantenir-se en el poder polític de la ciutat. La capacitat econòmica i propietats de la persona podien ajudar que aquella accedís al poder local.

L'afinitat ideològica podia contribuir a controlar algun càrrec, però tampoc era la més rellevant, ja que, com ja s'ha apuntat, no tots els membres d'un ajuntament liberal o absolutista havien de subscriure's en aquesta ideologia.

Notes

- (1) TOSCAS, Eliseu, *L'Estat i els poders locals a la Catalunya del segle XIX*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 1997, pàg. 43.
- (2) ARNABAT, Ramon, "Elits i control de les Institucions polítiques locals durant el procés de la revolució liberal a Catalunya", dins AAVV *Control social i quotidianitat*, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida 2002, pàg. 281-282.
- (3) SUAU, Jaume, "Qui mana? Com? Per què? Estudi de les relacions de poder en les col·lectivitats rurals", dins *L'Avenç* n° 160, any 1992, pàg. 36.
- (4) TOSCAS, Eliseu, *L'Estat i els poders (...)*, pàg. 39.
- (5) Aquesta identificació poder polític econòmic és criticada per: I. Santiago Díez Cano a "Los Estudios sobre el Poder Local", a *Hispania* n° 291, any 1999, pàg. 102; per Juan Villa Arranz "Clases y elites en la investigación. Algunas reflexiones teóricas y metodológicas", dins *Elites. Prosopografía contemporánea*, Ed. Universidad de Valladolid, Valladolid 1994, pàg. 17.
- (6) SUAU, Jaume, *Qui mana? (...)* pàg. 36. VILLA ARRANZ, Juan, *Clases y elites...*, també creu que "negar la identificación entre elite política y económica (...) no excluye la existencia de íntimas conexiones", pàg. 17.
- (7) TORRAS, J.M^a, *Els municipis catalans de l'Antic Règim 1453-1808*, Ed. Curial, Barcelona 1983, pàg. 149.
- (8) TORRAS, J.M^a, *Els municipis (...)*, pàg. 172.
- (9) TORRAS, J.M^a, *Els municipis (...)*, pàg. 205.
- (10) TORRAS, J.M^a, *Els municipis (...)*, pàg. 207.
- (11) TORRAS, Josep M^a, *Els municipis (...)*, pàg. 332.
- (12) CASALS, Quintí, *Polítics de Lleida. El poder local i les seves mutacions a través del temps (1716-1868)*, La Mañana i Universitat de Lleida, Lleida 2002, pàg. 146. CASALS, Quintí, "Absolutismo y revolución liberal en Lleida (1715-1868). La lucha sociopolítica por la toma de la paeria", dins A. GIL NOVALES *La Revolución Liberal*, Ed. del Orto, Madrid 1999, pàg. 74, l'autor reconeix que dels dos períodes revolucionaris, el del Trienni va ser el més identificable, ja que "durante la invasión napoleónica, las Juntas de Gobierno tuvieron un marcado carácter conservador (...)".
- (13) TOSCAS, Eliseu, *L'Estat i els poders locals (...)*, pàg. 169.
- (14) ARNABAT, Ramon, *Elits i control (...)*, pàg. 287.
- (15) TOSCAS, Eliseu, *L'Estat i els poders (...)*, pàg. 204.
- (16) ARNABAT, Ramon, *Elits i control (...)*, pàg. 289.
- (17) CASALS, Quintí, *Absolutismo y revolución (...)*, pàg. 76.
- (18) ARNABAT, Ramon, *Elits i control (...)*, pàg. 283.
- (19) CASALS, Quintí, *Polítics de Lleida (...)*, pàg. 23.
- (20) VILARDAGA, Jacinto, *Historia (...)*, pàg. 301.
- (21) VILARDAGA, Jacinto, *Historia (...)*, pàg. 301.
- (22) Sempre a partir de les dades obtingudes. Per exemple, el càrrec de Regidor Degà, salvant que d'Ignacio Cortada i de Bartolomé Canudas no en coneixem la professió, únicament és ocupat per nobles i notaris. El càrrec de Procurador Síndic és ocupat al 100% per nobles.
- (23) El fet que els principals càrrecs fossin ocupats per estrangers va ser motiu d'aldarulls i queixes per part de la població durant tot el segle XVIII. Per veure'n una mostra TORRAS, Josep M^a, *Els municipis catalans (...)*, pàg. 163 i seg. A la pàg. 173 exemple concret de la ciutat de Berga.
- (24) Els anteriors alcaldes de Berga havien sigut: Gerónimo Agüero del Peredo i Blas Damián de la Vega (jutge d'instrucció de Berga), que entre els dos havien monopolitzat el control d'aquest càrrec entre els anys 1800 i 1809.
- (25) CASALS, Quintí, *Polítics de Lleida (...)*, pàg. 146.
- (26) ARNABAT, Ramon, "Revolución y contrarrevolución durante el Trienio liberal en Cataluña", dins A. GIL NOVALES, *La Revolución (...)*, pàg. 351-372.
- (27) ARNABAT, Ramon, *Elits i control (...)*, pàg. 289.
- (28) TORRAS, Jaume, *Liberalismo y rebeldía campesina*, Ed. Ariel, Barcelona 1976, pàg. 72-73. El 24 de maig de 1822 Berga va ser ocupada pels reialistes que comandava Josep Bossoms (a) *Jep dels Estanys*, ja que *la habían abandonado los constitucionales debido a la activa hostilidad de los pueblos comarcanos*.
- (29) ARNABAT, Ramon, *Elits i control (...)*, pàg. 287; TOSCAS, Eliseu, *L'Estat i els poders (...)*, pàg. 236-238.
- (30) Va ser alcalde major durant els anys: 1828, 1829, 1830, 1831, 1832, 1833 i encara continuà amb l'ajuntament liberal dos anys més.
- (31) Josep Fortich i Mas fou notari de la vila de Berga durant els anys 1789 i 1833. Ocupà diversos cà-

- recs els anys 1802, 1807, 1810, 1813 i 1817.
- (32) El càrrec de procurador síndic va estar monopolitzat, al 100%, pels nobles Felipe de Martín i Mariano de Gironella i Puig.
- (33) Antonio Boixader apareix per primera vegada el 1824 i Antonio Vilardaga i Delor ho fa el 1825.
- (34) AHCB, Lligall 634 *Actes Ajuntament*.
- (35) Llistes de capacitat i contribució dels membres del Districte Electoral de Berga per l'any 1836. AHDB, Lligall 95.
- (36) L'únic que en sabem és que era veí de Berga però que posseïa una heretat a Vilada i una altra a Pedret.
- (37) Possiblement es tracti del mateix que ens apareix per l'any 1834. L'escriptura del cognom és tal i com apareix en els documents consultats.
- (38) A més de les propietats de Berga, tenia una heretat a Capolat i la meitat d'una altra a Coforb.
- (39) Sabem que a Pedret pagava 165 rals anuals i allà s'especifica que "posee en Berga y otros puntos varias casas y tierras".
- (40) Felipe de Martín pagava 155 rals anuals a Borredà, 68 a Castellar del Riu, 576 a Olvan, 150 a La Valldan...
- (41) Tenia diverses finques rústiques i urbanes a Avià (313 rals anuals), Berga (112), Borredà (141), Cas-serres (294), Coforb (202), Olvan (220), Pedret (120)...
- (42) Seguint encara les dades del Llistat de capacitats i contribució de l'any 1836 de l'AHDB, Lligall 95.
- (43) SUAU, Jaume, *Qui mana? (...)* pàg 36.
- (44) TOSCAS, Eliseu, *L'Estat i poders (...)*, pàg. 256.
- (45) TOSCAS, Eliseu, *L'Estat i poders (...)*, pàg. 259.
- (46) TOSCAS, Eliseu, *L'Estat i poders (...)*, pàg. 257.
- (47) Pere Claris ocupà un càrrec a l'ajuntament l'any 1801. Fou notari de Berga del 1810 al 1820 i el seu germà Joaquin va formar part dels ajuntaments del 1814 i 1818.
- (48) AHCB, Lligall 634, *Actes Ajuntament*.
- (49) MONTAÑA, Daniel i PUJOL, Joan, *La universitat carlina a Catalunya. Solsona (1838)*, *Sant Pere de la Portella (1838-1840)*, Ed. Cossetània, Valls 1997, pàg. 108.
- (50) AHCB, lligall 634, Informe sobre la conducta de Buenaventura Ferrer (any 1834).

Anna Junyent Treserra
historiadora

DOSSIER

RAMON ARNABAT

El Trienni Liberal i els aixecaments reialistes al Berguedà (1820-1823)

Durant el Trienni Liberal (1820-1823) s'implantà a tot el país el règim constitucional, basat en els principis del liberalisme. Això comportà una transformació profunda de la política, l'economia i la societat catalana, de la qual uns sectors socials en sortiren beneficiats i uns altres perjudicats. Els primers s'alinearen a les files constitucionals o liberals, mentre els segons confluïen a les files absolutistes o reialistes, provocant un fort conflicte entre revolució, antirevolució i contrarevolució que afectà de ple la comarca del Berguedà.

La proclamació de la Constitució

Al Berguedà la proclamació de la Constitució de 1812 es va fer en un clima de tranquil·litat i normalitat, tot i que fredament, igual que a la majoria de pobles de Catalunya el mes de març de 1820. (1) A Berga el dia 23 d'abril de 1820 es col·locà la placa de la

Constitució que donava nom a la plaça Major, i amb aquest motiu se celebrà un dinar i a la tarda es va ballar la *Patum*. (2) Ben aviat es formà la Milícia Nacional Voluntària a Berga amb una cinquantena d'homes (un 10% dels 507 veïns que tenia). Era, però, l'únic municipi de la comarca que en tenia. A Berga també hi havia una companyia fixa de l'exèrcit a les ordres del comandant militar de la plaça, el coronel Santiago Miguel.

De fet, el Berguedà pot considerar-se una comarca poc addicta al constitucionalisme, ja que tant el nombre de milicians sobre el total de veïns (1,7%), com el nombre de municipis que en tenien respecte del total (3,3%), són molt inferiors a la mitjana catalana (5,3% i 7,5%, respectivament). De fet, una part dels milicians que hi havia a Berga acabaren "expatriant-se" a Manresa quan la vila fou ocupada pels reialistes. (3)

En aquells anys, el partit judicial de Berga tenia 84 pobles i 4.860

El general Rafael del Riego Núñez va encapçalar, juntament amb altres oficials gaditans, el motí del dia 1 de gener de 1820 per reivindicar la tornada de la Constitució de 1812 (ARXIU ARB)

veïns (uns 22.000 habitants), que en la divisió territorial de 1822 restaren tots inclosos a la província de Barcelona. (4) Quan es van fer les eleccions per escollir el representat del Partit judicial que, al seu torn, havia d'elegir

els membres de la nova Diputació de Barcelona, va resultar elegit Josep Riu Solà, hisendat de Sant Llorenç de Morunys. Finalment, els representants dels diversos Partits judicials elegiren a l'hisendat de Berga, Josep M. Vilalta, com a membre de la Diputació barcelonina, tot i que aquest, no va assistir mai a les seves sessions, estant-se a una masia del Lluçanès. (5)

Si bé la Constitució havia estat rebuda fredament a la majoria de pobles del Berguedà, tampoc hi hagué una forta oposició, almenys durant el primer any de vida del nou règim constitucional. Ara bé, a mesura que els liberals anaren implantant la seva política econòmica, s'anava generant un major descontentament entre sectors de la pagesia i de la menestralia que seria molt ben aprofitat pels dirigents de la contrarevolució, especialment pel clergat absolutista. I si hagué algun tema especialment delicat, aquest fou el de les con-